

Rahvusvaheline konverents “Meelte kultuurid. Sissevaated sotsiaalse maailma sensuaalsusse” Zürichis

Saksakeelsete maade folkloriste ja kultuuriuurijaid ühendava erialaorganisatsiooni Deutsche Gesellschaft für Volkskunde 40. kongress toimus 22.–25. juulini Zürichis (Šveits), seega esmakordselt väljaspool Saksamaad. Lisaks saksa keelt kõnelevate maade teadlastele ja kraadiõppuritele tõi kongress kohale uurijaid Austraaliast, Eestist, Inglismaalt, Islandilt, Taanist ja Uus-Meremaalt. Konverentsi läbivaks teemaks olid meeled, tunded ja tajud ning nende roll maailmatunnetamisel, mis on viimase aja kultuuriuurimises taas tõusev trend. Lisaks uudsetele lähenemisvõimalustele osutati ka tundemaailma uurimisel ilmnevatele kitsaskohtadele, näiteks uurimismaterjali selektiivsusele. Tõdeti, et sotsiaalseid sõnumeid kandvad tundeväljendused pakuvad humanitaarteadlastele huvi palju enam kui lihtsalt mõnusad meelelised elamused, mille puhul nende sügavam kommunikatiivne sõnum selgelt esile ei tõuse. Samas pole põhjendatud ainult selliste protsesside eelistamine, milles uurija näeb mingit intriigi või sügavat tähendust. Samuti juhiti tähelepanu tunde protsesside keelelise edasiandmisega seotud probleemidele, näiteks on valdavalt uuritud selgepiirilisi meelelisi aistinguid, nagu millegi ilusaks või inetuks pidamine, mingite nähtustega seotud naudingud või hirmud, kuid nende vahele jääb hulk ambivalentsemaid nähtusi, mida on raskem kirjeldada ja mis osalt just seetõttu uurijahuvi ei pälvi.

Mahukas osa ettekannetest oli pühendatud välitöödega seonduvatele teemadele. Huvitav ja intrigeeriv oli Sebastian Mohri ja Andrea Vetteri ettekanne välitöödega kaasnevatest piinlikest olukordadest, kuna selles vaadeldi tundlike ja tabuliste kultuurinähtuste uurimise (nt spermadoonorlus) seotuvaid probleeme. Sebastian Mohr märkis, et tagamaks kultuuriuurijate ettevalmistatust kehaga seotud nähtuste uurimiseks peaks kultuuri kehalisuse aspekt olema ülikooliõppe kohustuslik osa. Ettekandega seoses tõstatati küsimus, millised kogemused on üldse legitiimne uurimismaterjal ja millisest hetkest võib öelda mingi kultuurilise protsessi kohta, et selle uurimine on ebateaduslik. Märgiti, et tabuks peetavate uurimisteede piirid on ajas nihkuvad, näiteks on kunstliku viljastamisega ja proteesidega seotud valdkonnad hakanud uurijate tähelepanu pälvima alles üsna hiljuti. Olulised olid ka teoreetilised, valdavalt metodoloogilisi probleeme lahkavad ettekanded (näiteks Alexander Antonylt, Silvy Chakkalikalilt ja Christine Schmidilt). Nendes rõhutati osalusvaatluse vajalikkust pärimusprotsesside psühholoogilise poole mõistmisel. Ühtlasi analüüsiti ka selle lähenemise piire, samuti raskusi tunnete, raskesti sõnastatavate aistingute (nt vastumeelsus) ja empiiriliste kogemuste tekstivormis vahendamisel ja teadustulemuste vormistamisel. Minu ettekanne tunnete uurimise võimalikkusest arhiivitekstide põhjal oli üks väheseid vanemale materjalile keskenduvaid ettekandeid, kuid lisas kuulajate sõnul konverentsi tervikusse olulise ajaloolise mõtme.

Mitmed ettekanded pakkusid originaalseid lähenemisi, püüdes rakendada kultuurinähtuste uurimisel teistest teadusharudest pärit meetodeid ja termineid, näiteks kombineeriti tunnete ja tunnetusprotsesside uurimisega statistilisi ja matemaatilisi meetodeid (algoritmid, Katrin Amelangi ettekanne), digitaaltehnoloogiat (Sarah Pin-

ki ettekanne) ja neuroteadustest pärit mudeleid (kaugtunnetus, mikrotunnetus, Jörg Niewöhneri ettekanne). Mitmes mõttes oluline oli Sarah Pinki ettekanne, mis püüdis vähendada pikka aega kestnud tunnete ja tehnoloogia vastandamist. Pink tõdes, et nüüdisaja tehnoloogiast on saanud tunnete vahendaja, näiteks molekulaarse ja globaalse tasandi mõjusid ei suudakski me teisiti näha kui tehnika abil. Digitaaltehnoloogia aitab mõõta inimeste tundeid ja põhjustab ka ise tundeid (kui vererõhumõõtja näitab, et inimese vererõhk on kõrge, hakkab inimene muretsema; kaalunäit võib vallandada inimeses rõõmu või pahameele jms).

Jõuti järeldusele, et alati pole teiste valdkondade terminoloogia ja lähenemise laenamine siiski soovitatav. Näiteks Sibylle Künzleri ettekandele transduktsioonist kui multisensoorsete praktikate uurimise võimalikust moodusest järgnes diskussioon, mille käigus leiti, et seda geeniuurimisest pärit terminit ei ole otstarbekas üle võtta, sest kultuuriuurimises juba kasutusel olevad terminid võimaldavad nimetatud nähtusi piisavalt kirjeldada. Tõdeti, et meelte ja tunnete uurimisel pole olemas universaalselt kehtivaid lähenemisi. Konkreetse metoodika sobivus sõltub muuhulgas uurija enda tundelaadist. Niisiis sobib kokkuvõtteks ära tuua ka konverentsil kõlanud Rudolf Schenda soovitus uurijale: “Tee, mida suudad, ja ole rahul.”

Reet Hiimäe

Omakultuuri suurpidude konverents Tallinna Ülikoolis¹

14. septembril 2015 leidis Tallinna Ülikoolis aset konverents “Eesti kultuuri suurpeod maailmapärandis”, mille eesmärk oli tekitada laiemat arutelu harrastustegevuse ja suurpidude rolli üle üha muutuvast maailmas ning vaagida nende jätkusuutlikkust rahvusliku identiteedi traditsiooni edasikandjana. Konverentsi üks keskseid teemasid oli väliseestlaste panus omakultuuri hoidmisse. Septembrikuu konverents oli eelnevate uuringute loogiline jätk² ning selle korraldajad olid TLÜ vanemteadur Iivi Zajedova ja kasvatusteaduste doktorant Stanislav Nemeržitski.

Konverentsi avasõnad ütlesid TLÜ rektor Tiit Land ja kultuuriministeeriumi ase-kantsler Anne-Ly Reimaa. Järgnes Margit Siimi (EV Välisministeeriumi UNESCO Eesti rahvusliku komisjoni kultuuriprogrammide koordinaator) sõnavõtt laulu- ja tantsupidude ning UNESCO vaimse pärandi esindusnimekirja teemal. Ettekannete eel esitlesid Ingrid Rüütel ja Sille Kapper raamatut *Kihnu tantsud*.

Eriliseks võib pidada asjaolu, et rahvusvaheline konverents, kus oma ala spetsialistid tulid kohale Tartu Ülikoolist, kirjandusmuuseumist ning mitmelt poolt mujalt maailmast (USA, Rootsi, Soome), toimus peale ühe ettekande eesti keeles. Keskseks teemaks sai Eesti ja Baltimaade laulu- ja tantsupeod Eestis ning väljaspoolt Eestit ning tuleviku väljavaated.